

consultat arhivele din Londra, Paris, Viena și Berlin și a lămurit, grație actelor diplomatice găsite, o serie de aspecte ale problemei. N-a cunoscut însă materialul documentar românesc, aflător în depozitele noastre, nici pe cel polon, și din cauza aceasta are încă unele nedumeriri și puncte nerezolvate. N-a ajuns, de pildă, la o concluzie sigură în ce privește proveniența armelor¹, numărul lor² și drumul urmat pînă la intrarea lor în România³; nu e sigur dacă domnul a dat vreun ordin de sechestrare⁴; nu știe dacă toate armele sau numai cea mai mare parte a lor a trecut în Serbia⁵; nu arată măsurile militare luate de autoritățile românești pentru protejarea convoiului⁶ etc. În sfîrșit, în 1938, Radoslav Perovici a publicat în sîrbește un prețios articol, intitulat *Conflictul diplomatic în legătură cu transportul armelor sîrbești prin România în 1862*⁷, utilizînd materialul inedit din arhivele sîrbești; el nu pune însă la contribuție decît o mică parte din bogatul material inedit al arhivelor românești, și nu piesele esențiale⁸.

Ocupîndu-mă de domnia lui Cuza Vodă și cercetînd materialele documentare referitoare la ea, am găsit o serie de acte inedite — 41 la număr — care aruncă o nouă lumină asupra tranzitului armelor sîrbești prin România, prezentîndu-l sub un nou aspect și îmbogățînd cunoștințele noastre atît în privința legăturilor cu sîrbii, cît și cu rușii. Aceste acte lămuresc totodată și nedumeririle și întrebările pe care și le pune Riker⁹.

¹ T. W. Riker, *op. cit.* p. 486: « Desigur nu este exclus ca parte din arme să fi fost cumpărată în Rusia ».

² *Ibidem*, p. 487: « Cîte puști erau în totul este iarăși o chestiune în privința căreia nu se poate vorbi nimic cu siguranță ».

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 482: « . . . Nu e de loc sigur că domnitorul dăduse vreodată ordin de sechestrare ».

⁵ *Ibidem*, p. 487: « . . . Fără îndoială că Mihail primi cea mai mare parte din armele pe care le așteptase ».

⁶ *Ibidem*, p. 489.

⁷ Vezi mai sus, p. 35 nota 8.

⁸ Pentru ceilalți cercetători sîrbi care s-au ocupat în treacăt de această problemă, vezi R. Perovici, *op. cit.*, p. 187.

⁹ O primă categorie de acte inedite se găsește în arhiva lui Cuza Vodă de la Academia R.P.R. Dintre acestea relevăm în primul rînd instrucțiunile oficiale din 2/14 decembrie 1862, date căpitanului Gh. I. Anghelescu, în calitate de șef de stat major al detașamentului de trupe trimis pentru asigurarea trecerii armelor sîrbești peste Dunăre. Este apoi raportul aceluiași căpitan Anghelescu către ministrul de război, raport datat Pătule, 24 decembrie 1862 (5 ianuarie 1863 stil nou), în care descrie felul cum s-a desfășurat recepția și banchetul pe care administratorul Crainei, reprezentantul ministrului de interne sîrb și primarul local le-au oferit delegației militare române, în frunte cu colonelul Culoglu, la Raduevatz, după reușita trecere a armelor pe țărmul drept al Dunării. Raportul colonelului Culoglu însuși către Cuza asupra felului cum și-a îndeplinit misiunea poartă data 25 ianuarie st. v. 1863, Craiova. Urmează raportul lui T. Callimaki, girantul agenției noastre la Constantinopol (în timpul absenței lui C. Negri) către Cuza, raport datat Pera, 11 februarie/30 ianuarie 1863, în care-i arată cum au decurs tratativele între ambasadorii puterilor garante și ministrul afacerilor străine turc. Restul actelor inedite din această arhivă provine de la Baligot de Beyne, secretarul lui Cuza, și de la C. Negri, agentul României la Constantinopol.

O altă categorie de acte inedite se află în arhiva agentului nostru la Paris, Ion Alecsandri, aflătoare tot la Academia R.P.R. Am găsit în această arhivă copii de pe corespondența în legătură cu demersul inițial al Porții, făcut prin Omer Fevzi Pașa și de pe aceea cu Mihail Obrenovici, principele Serbiei, privind sechestrarea armelor. Se păstrează în aceeași arhivă corespondența în copie a agenților consulari din București cu ministrul nostru de afaceri străine, generalul Ion Ghica, privind tranzitul armelor sîrbești. Relevăm din această corespondență: nota cominatorie, un adevărat *ultimatum* de 24 de ore, a celor patru agenți consulari, din 13 decembrie, și răspunsul demn și politic al lui Ghica, reproducînd ordinul primit de la Cuza. Interesantă